

УДК 340.12

Швед О. І., провідний фахівець відділу зв'язків з громадськістю ЛьвДУВС

Англомовний мас-медійний правовий дискурс в аспекті проєвропейських трансформацій українського суспільства

У статті висвітлюється питання зарубіжного правового мас-медійного дискурсу із його оцінкою правової дійсності в Україні. На матеріалі англомовних періодичних видань проілюстровано загальні тенденції репрезентації проєвропейських трансформацій українського суспільства.

Ключові слова: засоби масової інформації, мас-медійний правовий дискурс, правова свідомість, демократичні трансформації, європейська правова дійсність.

В статье освещается вопрос зарубежного правового масс-медийного дискурса с его оценкой правовой действительности в Украине. На материале англоязычных периодических изданий проиллюстрированы общие тенденции репрезентации проевропейских трансформаций украинского общества.

Ключевые слова: средства массовой информации, масс-медийный правовой дискурс, правовое сознание, демократические трансформации, европейская правовая действительность.

The issue of foreign legal mass media discourse with its assessment on the Ukrainian legal reality demonstrated in the article. General trends in representation of pro-European transformation of Ukrainian society illustrated on the case of English periodicals.

Keywords: media, mass-media legal discourse, legal consciousness, democratic transformation, European legal validity.

Постановка проблеми. Попри те, що взаємовідносини засобів масової інформації та суспільства тривалий час досліджуються багатьма вітчизняними та закордонними науковцями, недостатньо вивченим залишається питання правового дискурсу англомовних ЗМІ, які здійснюють правову оцінку політичного вектору української держави. А тому механізми формування правової свідомості громадян, громадської думки в Україні та за її межами, як опосередкованих джерел права, потребують подальшого дослідження.

Мета дослідження полягає у визначенні ролі англомовного медійного правового дискурсу як одного із визначальних чинників утвердження в Україні відкритого демократичного правового суспільства, що враховує проєвропейські орієнтири.

Стан дослідження. Питання правового дискурсу досліджені здебільшого зарубіжними науковцями, зокрема К.-О. Апель, Ю. Габермас, Г. Лассвел, Г. Маклюен, А. Поляков, І. Честнов, К. Ясперс та ін.

В українській науці проблематика дискурсу і правової комунікації певної мірою розкрита у працях І. Гумовської, С. Зархіної, В. Здоровеги, В. Іванова, В. Калужної, С. Квіта, Н. Кожині, Н. Коваль, Н. Кравченко, О. Кузнецової, В. Кулика, Є. Кучумової, Г. Почепцова, Т. Радзієвської, В. Різуна, К. Серажим, С. Сливки, Ю. Сороки, І. Стецули, А. Токарської, А.Трофімової, І. Чудовської-Кандиби, В. Шкляра та ін. Однак і донині дослідження англомовного правового мас-медійного дискурсу із його оцінкою правової дійсності в Україні, а також врахуванням її впливів на правову свідомість та вибір курсу держави, залишається актуальним.

Виклад основних положень. На наш погляд, правовий мас-медійний дис-

курс, є складним комунікативним явищем, в процесі якого формується громадська думка у сфері правовідносин, вибудовується суспільна правосвідомість. Об'єктом нашого дослідження є статті та замітки, опубліковані у таких англomовних засобах масової інформації, як «International Herald Tribune» («Інтернейшнл Гералд Трібюн»), «The Economist» («Економіст»), «Forbes» («Форбс»), «The Financial Times» («Файненшл Таймс») та італійському виданні «Corriere della Sera» («Кор'єр де ла Сера»).

Питання дискурсу у всіх його проявах в сучасному світі стають надзвичайно актуальними. Особливу увагу варто звернути на їхню репрезентацію в засобах масової інформації. На сучасному етапі ми спостерігаємо так звані трансформаційні процеси у медіа просторі, на світовій арені продовжується процес становлення глобального інформаційного суспільства. Розвиток правового дискурсу ЗМІ зумовлений впливом носіїв права на ЗМІ та навпаки. Йдеться про українських можновладців, політичну еліту держави, які беруть безпосередню участь у вітчизняному правотворенні. Тобто відбувається певна передача, обмін інформацією, у тому числі й правового характеру. ЗМІ формують уявлення про правовий простір за допомогою медіа-дискурсів.

Правовий медійний дискурс почав існувати відтоді, коли була створена перша друкована газета. У періодичних виданнях різних цивілізаційних епох розвитку людства завжди висвітлювалися найважливіші моменти суспільного життя, у тому числі й правотворчі та державотворчі процеси. Дискурс кожного «правового періоду» має свої особливості, оскільки вони є характерними для кожної правової системи. Однак для визначення особливостей правового дискурсу того чи іншого періоду варто брати до уваги не лише зміст правових повідомлень для суспільства, а й способи їхнього поширення. «Особливість сучасного політичного життя полягає в тому, що політики все рідше спілкуються з населенням безпосередньо, виступаючи в залах і на майданах, і роблять це через ЗМІ» [1, с. 82]. Сьогодні правова інформація для громадян поширюється здебільшого через засоби масової інформації, адже найменші зміни у законодавстві держави моніторяться кореспондентами ЗМК та блискавично публікуються і транслуються через засоби масової інформації.

Які відомо, найбільшу роль у формуванні громадської думки відіграють засоби масової інформації – сукупність сучасних каналів зв'язку (преса, телебачення, радіомовлення, кіно, відео, Інтернет тощо), за допомогою яких поширюється різноманітна інформація у суспільстві. Формуючи громадську думку, засоби масової інформації, з одного боку, акумулюють досвід і волю мільйонів, а з іншого – впливають не тільки на свідомість, а й на вчинки, групові дії людей [2].

У правовій цілеспрямованості українського соціуму важлива роль належить засобам масової комунікації і зарубіжним, зокрема. На сучасному етапі історичного розвитку можна спостерігати суттєве зростання їх ролі у становленні нових форм демократії, зокрема у демократичних трансформаціях українського суспільства. Інформаційні та комунікативні технології стають істотним елементом функціонування сучасного суспільства, і від них залежить не тільки науково-технічний прогрес, а й розвиток демократії, що потребує комплексного наукового дослідження, аналізу та осмислення цих змін у філософсько-правовому контексті.

Враховуючи невинний технологічний розвиток мас-медіа, їхню суспільну значимість та доступність, важко переоцінити їхній вплив на становлення демократичних норм українського суспільства, приведення їх у відповідність до європейських стандартів. «За останнє десятиріччя проблеми ролі мас-медіа в демократичних трансформаціях українського суспільства неодноразово привертати увагу дослідників, якими проаналізовано значний обсяг статистичного матеріалу, публікацій української преси, нормативних документів з проблем ЗМІ, дослідження зарубіжних авторів. Проте, на наш погляд, деякі важливі аспекти діяльності мас-медіа залишились ще недостатньо дослідженими» [3, 283].

Сучасне політико-правове життя України викликає значне зацікавлення іноземних аналітиків, в тому числі громадських, державних діячів та журналістів. Їх цікавлять такі питання, як підпорядкування влади законіві, здійснення не формального, а реального верховенства права у країні, проблеми корупції у суспільстві, захист свободи слова та інших основоположних прав людини. Особливо системними і злободенними у вивченні й аналітиці є ці питання для зарубіжних мас-медіа. «Українське» питання фактично не сходить з порядку денного англomовної преси, в чому на теоретичному рівні проглядається тісний взаємозв'язок юриспруденції, теорії інформації, соціології, філософії права, політики.

Різними сферами життя країни глибоко зацікавлені міжнародні громадські організації. Їхні дослідження, доповіді та звіти щодо правових аспектів життя України часто знаходять своє відображення у публікаціях іноземних ЗМІ. Зокрема в оприлюдненому звіті правозахисної організації «Freedom House» («Фрідом Хаус») Україна за рівнем свободи за минулий рік поділила 131–133-є місця з Замбією і Південним Суданом серед 197 досліджених країн і територій та ледве втрималася в категорії «частково вільних». Ці три держави стали останніми в категорії з рейтингом у 60 балів, далі йдуть «невільні» країни [4].

Особлива увага приділяється англomовними ЗМІ проєвропейському курсу України та позиціям Росії щодо цього питання. Часто обговорюється поведінка президента Росії Володимира Путіна щодо України. Наприклад, газета «International Herald Tribune» («Інтернейшнл Гералд Трібюн») пише про те, що візит глави Російської Федерації до України з нагоди святкування 1025-річчя хрещення Київської Русі явно мав на меті зміцнити російський вплив на Україну, використовуючи риторику «спільного минулого». «Перед святкуванням російська преса приділила події безпрецедентну увагу, що також вказує на зміцнення зв'язків між Кремлем та Православною церквою», — пише видання [5]. Крім того, на думку газети, російські засоби масової інформації схвалюють критичну позицію православної церкви щодо західної демократії, її світської культури та, зокрема, одностатевих шлюбів.

Правові позиції в оцінці риторики російських можновладців проглядаються і в наступному матеріалі. До прикладу, у статті «Путін заслуговує найвищої нагороди України» видання «The Economist» стверджує, що діяльність Президента Російської Федерації замість «загальмувати», навпаки пришвидшила євроінтеграційні процеси в Україні.

«Не можна сказати, що розрахунки кремлівських стратегів були таким вже й хибними. Непопулярний в Україні та за її межами президент Янукович, ув'язнена лідер опозиції Юлія Тимошенко, економічні інтереси українських олігархів у

самій Росії... Однак усе чомусь пішло не в тому напрямку. Досі роз'єднана і розсварена українська еліта підтримала свого президента. Опозиція погодилася підтримати його законодавчі ініціативи і прийняти закони, яких вимагає ЄС як передумову до підписання угоди, включно із реформою правоохоронної системи», – зазначає далі «The Economist» («Економіст») [6]. Аналізуючи позиції влади, зарубіжні оглядачі позитивно оцінюють перші чіткі проєвропейські орієнтири в діяльності Президента України. Вони зауважують:

«Звичайно, президент Янукович аж ніяк не став апологетом європейських цінностей та справедливості у політиці. Але і його інтереси лежать в Європі. Як і більшість представників політичного класу в Україні, Янукович керується короткотерміновими інтересами і більше переймається безпекою свого правління..., ніж майбутнім країни загалом. Однак все це не применшує його бажання підписати угоду про асоціацію з Європою», – робить висновок вищезгадане британське видання [6].

Питання підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом – це ключова проблематика у нинішніх закордонних ЗМІ. Зокрема, Стефано Монтефорі в статті, опублікованій в газеті «Corriere della Sera» («Кор'єра де ла Сера»), пише про те, що «..у листопаді, як планується, буде підписано Угоду про асоціацію між ЄС і Україною, але спершу Київ мусить виконати одну з висунутих умов: звільнити экс-прем'єра Юлію Тимошенко....»

Цим матеріалом обгрунтовується правова позиція Євросоюзу та необхідність приведення українського законодавства у відповідність до його норм.

Хоча, на думку спостерігачів, «..українці начебто вже ухвалили рішення на користь Заходу, але Європа ставить свої умови. Колишній президент Польщі Олександр Квасневський за дорученням Європарламенту займається моніторингом успіхів, досягнутих Києвом, насамперед з питання про экс-прем'єра Юлію Тимошенко, засуджену на сім років ув'язнення за вироком, який багато хто називає політичним», – зазначено у публікації [7]. Цю ж правозахисну проблематику продовжує ще один автор із видання «Forbes».

У статті «Україна однією ногою в Європі, а другою ...в економічній прірві» кореспондент «Forbes» («Форбс») Катерина Солдак стверджує, що Україні вдалося уникнути впливу Кремля після краху Радянського Союзу близько 20 років тому, проте в останнє десятиліття вона розривалася між проросійським контингентом та європейською сферою. «Нині український уряд взявся за розум і вирішив зблизитися із Заходом. Але Росія не дасть їй легко зірватися з гачка», – пише Солдак [8], маючи надію на те, що правові проєвропейські орієнтири схвально сприймаються українською громадськістю.

Екс-прем'єр Італії і колишній голова Єврокомісії Романо Проді у блозі «The Financial Times» («Файненшл Таймс») міркує наступним чином: «Рідко коли у світових лідерів з'являється шанс досягти ідеалістичної мети прагматичними засобами, одночасно з'єднати сміливі мрії з обережною державною мудрістю. Однак така можливість тепер нам випала, оскільки настав час до зближення ЄС з Україною, яка має стати мостом між Сходом і Заходом» [9].

Висновки. На основі побіжного аналізу зарубіжних мас-медійних правових дискурсів (в основному за 2012, 2013 роки) можна зробити висновки про те, що:

1. Оцінки політико-правового життя в Україні є досить неоднозначними,

проте беззаперечним залишається факт: вони містять конструктивні ідеї для розбудови правової держави і забезпечення реалізації прав і свобод людини й громадянина.

2. Не можемо не зауважити оригінальності та конструктивізму багатьох із цих ідей, а також перспективності величезного ряду оцінок для реалізації їх у правовій практиці з метою вдосконалення і збагачення теоретичних здобутків права, реалізації проєвропейського курсу нашої держави. Саме такий підхід скеровує на вдосконалення концепції правової держави, формування громадської думки як у рамках держави, так і поза її межами з метою формування демократичної і правової свідомості громадян та зміцнення діалогу правової України з іншими державами світу.

3. Цікавими залишаються для перспективного дослідження філософсько-правові пріоритети зарубіжних правових дискурсів, які поки що залишені в оцінках науковців без уваги. Філософсько-правова наука у даній площині (масмедійний зарубіжний правовий дискурс) ініціює розвиток аксіологічних, антропологічних та онтологічних пріоритетів для вітчизняних дослідників.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шейгал Е. И. Семиотика политического дискурса [Текст] / Монография. – Волгоград: “Перемена”, 2000. – 328 с.
2. Політологія / За ред. О.І. Семківа. – Львів: Світ, 1994. – 438 с.
3. Гриценко О. Українські ЗМІ в контексті глобальних процесів на початку XXI століття // Україна на шляху до Європи. - К.: Етнос, 2006.- С. 265-380.
4. «Україна за рівнем свободи опинилася між Південним Суданом і Замбією» - Freedom House. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.novostimira.com.ua/novyny_54275.html
5. Іноземна преса: про Росію, Україну та «православний потяг». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bbc.co.uk/ukrainian/mobile/press_review/2013/07/130729_foreign_press_az.shtml
6. The Economist: «Путін заслуговує найвищої нагороди України». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://ipress.ua/news/the_economist_putin_zaslugovue_nayvyshchoi_nagorody_ukrainy_29875.html
7. Corriere della Sera. «Європа готова до угоди. Але тепер Україна повинна звільнити Тимошенко». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.newsru.ua/press/07oct2013/ukraina.html>
8. «Україна однією ногою в Європі, а другою... в економічній прірві» – Forbes. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://newportal.com.ua/go.html?fe7fcddfde16457f1d46fb1d8b6b19b7>
9. «ЄС і Україна мають навести мости між Сходом і Заходом» – Financial Times. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://nowyny.eu/news/es_i_ukrajina_majut_navesti_mosty_mizh_skhodom_i_zakhodom_financial_times_romano_prodi/2013-06-18-9002

